

Sosyal Bilgiler Dersi Çerçevesinde Ortaokul Öğrencilerinin Farklılıklara Saygı Düzeylerinin İncelenmesi

Kenan Baş*

Makale Geliş Tarihi: 01.07.2023

Makale Kabul Tarihi: 08.09.2023

Erken Görünüm Tarihi: 25/10/2023

DOI: 10.35675/befdergi.1321393

Öz

Bu çalışmanın amacı Sosyal Bilgiler dersi çerçevesinde ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı durumlarını bazı değişkenler (cinsiyet, sınıf, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aile ortalama gelir düzeyi) açısından incelemektir. Araştırma 2021-2022 eğitim öğretim bahar yarıyılında Ağrı ilinin Patnos ilçe sınırları içerisinde yer alan bir devlet ortaokulunun farklı sınıf düzeylerinde öğrenim gören 112 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Öksüz ve Güven (2012) tarafından geliştirilen "Farklılıklara Saygı Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 22. istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı durumlarının "cinsiyet, sınıf, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aile ortalama gelir düzeyi" değişkenlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşmaya yol açmadığı görülmüştür. Bununla birlikte ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı düzeylerinin genel ortalamasının düşük olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Farklılıklar için saygı, sosyal bilgiler, ortaokul

Investigation of Secondary School Students' Respect for Differences in the Framework of Social Studies Lesson

Abstract

The aim of this study is to examine secondary school students' respect for differences in terms of some variables (Gender, Class, Mother's Educational Status, Father's Educational Status, Family Average Income Level) within the framework of Social Studies course. The research was carried out with 112 students studying at different grade levels of a public secondary school located within the borders of Patnos district of Ağrı province in the 2021-2022 academic spring semester. Scanning model was used in the research. The "Respect for Differences Scale" developed by Öksüz and Güven (2012) was used as a data collection tool in

* Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Patnos Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Sosyal Hizmetler Bölümü, Ağrı Türkiye, kenanbas2301@gmail.com, ORCID: [0000-0003-4253-2323](https://orcid.org/0000-0003-4253-2323)

Kaynak Gösterme: Baş, K. (2023). Sosyal bilgiler dersi çerçevesinde ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı düzeylerinin incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(40), 1173-1188.

the research. The data obtained from the research were analyzed using the SPSS 22 statistical program. When the findings obtained from the study were examined, it was seen that the secondary school students' respect for differences did not cause a statistically significant difference according to the variables of "Gender, Class, Mother Educational Status, Father Educational Status, Family Average Income Level". However, it was determined that the general average of the secondary school students' respect for differences level was low.

Keywords: *Respect for differences, social studies, middle school*

Giriş

Günümüz dünyasında toplumların her geçen gün farklılaşması, düşüncelerin, inançların, akımların, yaşam biçimlerinin hatta kültürlerin çeşitlenmesi ve bunların teknoloji ile birlikte dünyanın geri kalmış en ücra köşesinden; medeniyetin zirve yaptığı en gelişmiş ülkelere kadar bu çeşitliliğin kısa sürede yayılması dünya üzerinde yaşayan tüm insanlığı hem karşılıklı bir şekilde etkilemiş hem de her alanda değişimi kaçınılmaz hale getirmiştir. Bu denli bir çeşitliliğin ve farklılığın ortaya çıkması şüphesiz bazı ciddi problemleri de beraberinde getirmiştir. Toplumda bir arada yaşayabilme konusunda sorunların baş göstermesi, birbirine tahammül edememe, karşısındakine yaşam hakkı tanımama, senden olmayana hoşgörülü davranmama, farklılıklara kapalı olma gibi sorunlar bunlardan bazılarını oluşturmaktadır. Kısacası bu süreç insanlığın ihtiyaç duyduğu uzlaşma kültürünü daha önemli bir boyuta taşımıştır.

Demokrasilerde uzlaşma kavramına yönelik ilgili literatür incelendiğinde önemli bazı noktaların ön plana çıktığı dikkat çekmektedir. Bunlardan biri şu şekilde ifade edilmektedir. Uzlaşma, her zaman tek bir hakikat üzerinde birleşmek ya da dar bir bakış açısı etrafında toplanmak anlamına gelmemektedir. Aksine uzlaşma, farklı görüş ve çıkarların varlığının yasal açıdan karşılıklı olarak tanınmasıdır. Dolayısıyla demokrasinin "birlik" yönetiminden ziyade çoğunluğun kararları doğrultusunda ortaya çıkan bir yönetim olduğu ileri sürülmektedir (Dağı & Polat, 2004).

İnsanlar farklı özelliklerle dünyaya gelirler. Herkesin dünyaya eşit şartlarda geldiğini ifade etmek oldukça güçtür. Bireyin cinsiyet seçimi, yaşadığı coğrafya, ya da kendisini dünyaya getiren ebeveynlerinin seçimi (sosyo – kültürel, ekonomik vb. durum) kendi inisiyatifinde olan bir durum değildir. Buna bağlı olarak bireyin düşünme biçimi, inanış biçimi, dinlediği ya da hoşlandığı müzik, olaylara bakış açısı, umutları, hayalleri, eğitim durumu, akrabalık ilişkileri, fiziksel özellikleri, kıyafet seçimi, siyasi duruşu veya seçimi kısacası yaşamına dair her alana ilişkin tavır, tutum ve seçimleri doğup büyüdüğü, yetiştiği çevreye göre şekillenmektedir. Bahsedilen tüm bu gerekçelerin ortaya çıkardığı bir sonuç vardır: O da farklılık ya da farklı olma durumudur. Toplumsal ahengin sağlanmasında önemli bir misyonu üstlenen ve semsiye bir kavram olma özelliğini bünyesinde barındıran farklılık olgusu doğru idrak edilip aynı şekilde toplum içerisinde bireyler tarafından karşılıklı olarak doğru tatbik edildiği takdirde amacına ulaşabilmektedir.

Türk Dil Kurumu farklılık kavramını “farklı olma durumu, başkalık ya da ayrımlılık” (URL1: <http://www.tdk.gov.tr>) olarak tanımlamaktadır. Dobbs (1996) ise farklılık kavramını bireylerin ilişkilerini etkileyen cinsiyet, yaş durumu, etnik durum, cinsel eğilim, zihinsel yeterlilik durumu, dini inanç, iş ya da bireyin sahip olmuş olduğu aile yapısı gibi bireyler arasında var olan bazı özellikler olarak tanımlamaktadır. Farklılık, benim gibi olmayan, bana benzemeyen algısını bireylerde oluşturan her türlü nitelik ya da özellikler olarak da tanımlanabilir (Triandis, Kurowski & Gelfand, 1994). Thomas ise farklılık kavramının herkesi kapsayan geniş bir kavram olduğundan bahsederek kavrama ilişkin tanımını şu şekilde ifade eder: Farklılık bireyin; kişiliğini, ırkını, yaşamış olduğu coğrafyayı (coğrafi kökeni), yaşam tarzını, cinsel yönelimlerini, geçmiş alt yapısını, eğitimini vb. pek çok niteliğini kapsayan geniş bir kavramdır (Thomas 1991’den aktırn; Sürgevil, 2008). İngilizce karşılığı difference olan farklılık kavramının bazı kaynaklarda “diversity” olarak da ifade edildiği görülmektedir (Ciges, 2001). Farklılıklara saygı kavramı ise, bireylerin erken çocukluk dönemlerinden itibaren çevrelerindeki olay ve olguların pek çok yönden farklı yönlerini algılayabilme ve bu farklılıkları iyi-güzel; kötü-çirkin olarak nitelendirebilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı, 2006). Farklılıklara saygı kavramının bireyin kişisel eylemlerine yönelik toplum tarafından ortaya konan olumlu ya da olumsuz kesin bir tutum olduğunu söylemek güçtür (Pekdoğan, 2018). Farklılıklara saygı kavramının bireyin özerkliğini saygı çerçevesinde içerisine alan şemsiye bir kavram olduğu düşünülmektedir (Güven, 2012)

Farklılıklara saygı kavramının tarihsel süreci incelendiğinde 1989 yılında Amerika’da çocuk gelişimi uzmanı ve eğitimcisi olarak bilinen Louise Derman-Sparks tarafından önyargı ve ayrımcılık temalarını temeline alan Anti-Bias Curriculum (Önyargı Karsıtı Müfredat) adlı bir müfredat programının geliştirildiği ve bunun ABC Task Force ile iş birliği yapılarak bir çalışma kitabı haline getirildiği bilinmektedir (Derman Sparks, 1989; Üner, 2011). İçerisinde yaşadığımız dönem dikkate alındığında farklılıklara saygı konusunda hem dünyada hem de ülkemizde farklı çalışmalar yapıldığı bilinmektedir. Başta Amerika ve Avrupa ülkeleri olmak üzere dünyanın pek çok yerinde farklılıklara saygı konusunda gerekli kazanımların sağlanması eğitim programlarının güncellendiği ve bu doğrultuda gerekli olan program uygulamalarının erken çocukluk dönemlerinden itibaren verildiği bilinmektedir. Türkiye’de de farklılıklara saygı konusunda zaman zaman geniş çaplı çalışmalar yapıldığı bilinmektedir. Ülkemizin tarihi geçmişi incelendiğinde Anadolu coğrafyası üzerinde uzun yıllar boyunca farklı kültürlerden, dillerden, dinlerden, ırklardan vb. yüzbinlerce insanın sorunsuz bir şekilde bir arada yaşadığı görülmüştür. Bu topraklar üzerinde Türk, Kürt, Arap, Laz, Rum, Ermeni, Süryani ve daha ismini sayamadığımız pek çok milletten insanlar bir arada yaşayabilmeyi başarmışlardır. Günümüzde ise farklılıklara saygı doğrultusunda insanların bir arada huzurlu ve güvenli bir ortamda uzlaşma içerisinde yaşayabilmeleri için iktidarlar yeni politikalar geliştirmeye ve üretmeye devam etmektedirler. Alevi açılımı, Kürt açılımı, Roman açılımı, Mültecilere verilen haklar vb. alanlarda alınan kararlar, yürürlüğe

konan genelgeler ile bireylerin ve toplulukların mutlu ve huzurlu bir şekilde bir arada yaşayabilmelerini sağlamak için atılan adımlardan bazılarını oluşturmaktadır.

Farklılıklara saygı, bireyin çocukluk döneminden itibaren çevresinde yaşanan olay ve olguların farklı özelliklerini fark ederek var olan bu farklılıklara yönelik bir düşünce sistemi geliştirebilmesidir. Dolayısıyla bu becerinin bireylere çocukluk döneminde kazandırılması gereken önemli bir sosyal beceri olduğu söylenebilir (Divrenge & Aktan, 2010). Farklı olana saygı gösterebilme becerisi, toplumların demokratikleşme sürecinde ortaya koymuş oldukları eylemlerin önemli göstergelerinden biridir. Nitekim demokrasi sadece bir yönetim biçimi olarak algılanmamalı aynı zamanda birlikte yaşayabilmenin önkoşulu olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla birlikte yaşayabilme kültürü ancak farklılıkların farkında olma yolu ile değer kazanabilecek bir durumdur. Öte yandan farklılık kavramı bireylerin ya da inanışların birbirine benzememesi ya da aralarında ortak bir noktanın olmaması olarak değil; bilakis bireylerin, inanışların ya da benzeri durumların ortaya çıkarmış olduğu çok sesliliğin bir yansıması olarak düşünülmelidir (Baştürk & Yiğit, 2019). Kaldı ki aynı olan durumlar bile kendi içerisinde farklılıklar barındırmaktadır. Örneğin aynı dine mensup olan bireylerin bile inanç uygulamalarında ya da ibadetlerinde farklılıklar görülebilmektedir (Öksüz & Güven, 2012). Dolayısıyla bireyler arasında pek çok yönden (fiziksel, biyolojik, psikolojik, çevresel ve kültürel vb.) farklılıkların oluşması ve buna bağlı olarak geniş bir farklılık yelpazesinin oluşması normal olarak görülebilir (Hubbard, 2004; Sürgevil, 2008).

Günümüz eğitim sistemimizde uygulanmakta olan “Yapılandırmacı Yaklaşım” ile bireysel farklılıklara verilen önem, farklılıklara saygı eğitimine duyulan ihtiyacın ne kadar önemli olduğunun önemli bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Farklılıklara saygı eğitimi mevcut durumda çok uluslu ve çok kültürlü pek çok ülkede uygulanmakta olup yeni çağın programı olarak da adlandırılmaktadır (Topcubaşı, 2015). Ramsey (1987) farklılıklara saygı eğitim programının, çok kültürlü eğitim programı içerisinde yer alan insan kültürünün farklılıklarına dayanan pek çok boyutunu kapsadığını ifade eder. Derman Sparks (2010) saygı eğitiminin püf noktalarından biri olarak; farklılıklara ve kültürel çeşitliliğe saygı gösterilmesi ve buna yönelik bir eğitim ortamının oluşturulması (mekânın düzenlenmesi, uygun materyallerin seçilmesi ve bunların çocuklarla ilişkilendirilmesi) gerektiğinden bahseder. Çünkü bireyin ayrımcılığı benimsemesinden daha çok ayrımcılığı fark etmesi, tanınması ve bunun üstesinden gelebilmesi hususunda yardıma ihtiyaç duyabilmektedir (Wolpert, 2002).

Üner (2011) ise farklılıklara saygı eğitimi noktasında dikkat edilmesi gereken bazı noktalara işaret etmiştir. Üner, farklılıklara saygı eğitim programının; toplumun kültürel değerlerinin bütünü ile normal eğitim öğretim programının kaynaştırılmış bir yaklaşımını içerdiğine vurgu yapmıştır. Üner’e (2011) göre bu kapsamda hazırlanacak bir program ile bireylerin çocukluk dönemlerindeki sosyal gelişimlerine olumsuz yönde doğrudan etki eden önyargılarla ya da klişeleşmiş bilgilerle mücadele etmek

hem mümkün olacak hem de bu tarz bir program ile amaçlanan kazanımların gerçekleştirilmesi çok daha kolay olacaktır.

Çocuklar farklı olana karşı önyargılı davranma alışkanlığını genelde küçük yaşlardan itibaren edinmektedir. Birey farklılıkları ve onlara karşı nasıl davranılması gerektiğine ilişkin ilk tepkilerini önce ailesinden sonra arkadaş çevresinden, medyadan, okuldan, kısacası içerisinde yaşamış olduğu ve maruz kaldığı çevresinden öğrenir. Özellikle okullar bireyin hayatı anlamlandırmasında önemli bir misyonu üstlenen kurumların başında gelir. Farklılıklara saygılı olabilmekle ilgili kazanımların en fazla yer aldığı derslerden biri Sosyal Bilgiler dersi (Şimşek & Kılcan, 2023). Çoğu zaman değer eğitimi çerçevesinde verilmeye çalışılan bu kazanımlar ile bireylerin okul iklimi içerisinde farklı olanı fark ederek yaşama dair geniş bir bakış açısı kazanmasının yanı sıra kendinden olmayan ya da kendine benzemeyene karşı hoşgörü ile yaklaşım onu olduğu gibi kabullenebilmesi; farklılığın aslında doğal yaşamın bir yansıması olarak ortaya çıkan bir zenginlik olduğunu fark edebilmesi; yaşamın bu zenginlikler ile anlam kazandığını ve güzelleştiğini algılayabilmesi amaçlanmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin okul ortamında bahsedilen niteliklere sahip vatandaşlar olarak yetiştirilmesi ve öğrencilerin bu kazanımları içselleştirebilmeleri Sosyal Bilgiler dersinin en önemli çıktılarında birkaçı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kendi sınıflarında farklı kültürlerden gelen öğrencilerden herhangi birini diğerine tercih etmeden eğitim öğretim faaliyetlerini bir bütünlük içerisinde ve homojen bir sınıf atmosferi oluşturarak uzun vadede bu durumu sürdürülebilir hale getirmeleri beklenir.

Öğretmenler kendi sınıf ortamında farklı kültür, ırk, sosyo ekonomik durum ile fiziksel ve duygusal yapıları birbirinden farklı olan bu öğrencileri çeşitlilik açısından avantajlı duruma çevirebilmeli ve bu çeşitlilik üzerinden öğrencilerin farklılıklara saygı algısını içselleştirebilmelerini sağlayabilmelidir. Farklılıklara saygı eğitiminin çocuğa kazandırdıkları dikkate alındığında ve alan yazınındaki araştırmaların sayıca eksikliği göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmanın alana katkı sunacağı; bununla birlikte farklılıklara saygı konusunda yapılacak çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Sosyal Bilgiler dersi çerçevesinde ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı düzeylerini bazı değişkenler açısından incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıda verilen alt problemlere cevap aranmıştır.

1. Araştırmada yer alan “Cinsiyet” ve “Sınıf” değişkenlerinin ortak etkisi birlikte değerlendirildiğinde, ortaokul öğrencilerin farklılıklara saygı düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi var mıdır?
2. Araştırmada yer alan “Anne eğitim düzeyi” ve “Baba eğitim düzeyi” değişkenlerinin ortak etkisi birlikte değerlendirildiğinde ortaokul öğrencilerin farklılıklara saygı düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi var mıdır?
3. Ortaokul öğrencilerin farklılıklara saygı düzeyi “ailenin ortalama gelir

düzeyi” değişkenine göre değişmekte midir?

4. Ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı düzeyi “genel olarak” ne düzeydedir?

Yöntem

Yapılan bu çalışmada model olarak, tarama modeli kullanılmıştır. Tarama araştırması, bir grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalara tarama (survey) araştırması denir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2013). Tarama modelinde, içerisinde çok sayıda elemanı barındıran bir evrende, evren ile ilgili genel bir kanıya varmak için evrenin tümü ya da evrenden alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinden tarama yapılır (Karasar, 2011). Bu yüzden bu çalışmada da tarama modeli kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmının çalışma grubunu 2021-2022 eğitim öğretim bahar yarıyılında Ağrı ilinin Patnos ilçesinde yer alan bir devlet okulunda farklı sınıf düzeylerinde öğrenim gören 112 öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak Öksüz ve Güven (2012) tarafından geliştirilen Farklılıklara Saygı Ölçeği (FSÖ) kullanılmıştır. Ölçek 31 maddeden oluşmuş ve beşli likert olarak düzenlenmiştir. Ölçeğin KMO değeri 952. Olarak tespit edilmiştir. Bartlett küresellik testi sonucunun ise anlamlı olduğu görülmüştür. Cronbach alpha (α) güvenilirlik katsayısı tüm ölçek için .94 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırma için belirlenen Cronbach alpha (α) güvenilirlik katsayısı ise ,679 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışma sonucunda ulaşılan veriler SPSS 22.00. istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin varyanslarının homojenlik testleri yapılmıştır. Birinci ve ikinci alt problemlerin analizinde iki yönlü varyans analizi (Two-Way ANOVA) yapılmış ve bir bağımlı değişken üzerinde iki bağımsız değişkenin ortak etkisi incelenmiştir. Üçüncü alt problemin analizinde ise tek yönlü varyans analizi (Anova) kullanılmıştır.

Gruplar arasındaki anlamlı farklılığı tespit etmek için ise Tukey testi yapılmıştır. Dördüncü alt problemin analizinde ise ölçekte yer alan tüm maddelerin genel ortalamasına bakılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada yer alan “Cinsiyet” ve “Sınıf” değişkenlerinin ortak etkisi birlikte değerlendirildiğinde, ortaokul öğrencilerin farklılıklara saygı düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi var mıdır?

Tablo 1

Cinsiyet ve Sınıf Değişkenlerine Göre Ortaokul Öğrencilerinin Farklılıklara Saygı Düzeyinin Betimsel İstatistik Sonuçları

Cinsiyet	Sınıf	N	\bar{X}	SS
Kız	5.Sınıf	7	2,3333	,47297
	6. Sınıf	15	2,2822	,36599
	7.Sınıf	8	2,3708	,59293
	8.Sınıf	16	2,5146	,49261
	Total	46	2,3862	,46585
Erkek	5.Sınıf	23	2,5217	,47722
	6. Sınıf	15	2,3156	,52249
	7.Sınıf	17	2,6706	,51206
	8.Sınıf	11	2,4758	,40472
	Total	66	2,5056	,49124
Toplam	5.Sınıf	30	2,4778	,47499
	6. Sınıf	30	2,2989	,44356
	7.Sınıf	25	2,5747	,54563
	8.Sınıf	27	2,4988	,45097
	Total	112	2,4565	,48246

Cinsiyet ve sınıf değişkenlerinin varyanslarının eşit olup olmadığı Levene Testi ile sınanmıştır. Levene testine göre $P > 0,05$ olduğu için ($P = 784$) grupların varyansları

arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Buna göre grupların varyanslarının eşit olduğu ya da grup varyanslarının homojen olduğu söylenebilir.

Tablo 2

Cinsiyet ve Sınıf Değişkenlerinin Ortak Etkisine Göre Ortaokul Öğrencilerinin Farklılıklara Saygı Düzeylerinin İki Yönlü Varyans Analizi (Two-Way ANOVA) Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Eta kare
Cinsiyet	,355	1	,355	1,538	,218	,015
Sınıf	,805	3	,268	1,163	,328	,032
Cinsiyet * Sınıf	,417	3	,139	,603	,615	,017
Hata	23,984	104	,231			
Toplam	701,716	112				

Tablo incelendiğinde cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenlerinin ortak etkileşimine göre ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı düzeylerinin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşmaya yol açmadığı görülmektedir ($F(3,104) = 603$, $p > .05$, eta kare = .017). Ayrıca öğrencilerin farklılıklara saygı düzeyleri tek başına cinsiyet değişkenine göre değişiklik göstermediği ($F(3,104) = 1,538$, $p > .05$, eta kare = .015) gibi sınıf değişkenine göre de istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F(3,104) = 1,163$, $p > .05$, eta kare = .032).

İkinci Alt Problem İlişkin Bulgular

Araştırmada yer alan “Anne eğitim düzeyi” ve “Baba eğitim düzeyi” değişkenlerinin ortak etkisi birlikte değerlendirildiğinde ortaokul öğrencilerin farklılıklara saygı düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi var mıdır?

Tablo 3

Anne Eğitim Durumu ve Baba Eğitim Durumu Değişkenlerine Göre Ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı düzeyinin Betimsel İstatistik Sonuçlar

Eğitim Durumu	Eğitim Düzeyi	N	\bar{X}	SS
Anne	Okuryazar Değil	14	2,2833	,21213
	İlkokul	42	2,3896	,47838
	Ortaokul	35	2,5302	,50106
	Lise	12	2,4246	,49796
	Üniversite ve Üstü	9	2,4681	,46878
Baba	Okuryazar Değil	2	2,2833	,21213
	İlkokul	16	2,3896	,47838
	Ortaokul	32	2,5302	,50106
	Lise	38	2,4246	,49796
	Üniversite ve Üstü	24	2,4681	,46878

“Anne eğitim düzeyi” ve “Baba eğitim düzeyi” değişkenlerinin varyanslarının eşit olup olmadığı Levene Testi ile sınanmıştır. Levene testine göre $P > 0,05$ olduğu için ($P= 842$) grupların varyansları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Buna göre grupların varyanslarının eşit olduğu ya da grup varyanslarının homojen olduğu söylenebilir.

Tablo 4

Anne Eğitim Durumu ve Baba Eğitim Durumu Değişkenlerinin Ortak Etkisine Göre Ortaokul Öğrencilerinin Farklılıklara Saygı Düzeylerinin İki Yönlü Varyans Analizi (Two-Way ANOVA) Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Eta kare
Anne Eğitim Durumu	1,209	4	,302	1,307	,273	,053
Baba Eğitim Durumu	,463	4	,116	,500	,736	,021

Anne Eğitim Durumu * Baba Eğitim Durumu	3,361	10	,336	1,452	,170	,135
Hata	21,521	93	,231			
Toplam	701,716	112				

Tablo İncelendiğinde “Anne Eğitim Durumu” ve “Baba Eğitim Durumu” değişkenlerinin ortak etkileşimine göre ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı düzeylerinin istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşmaya yol açmadığı görülmektedir ($F(10, 93) = 1,452, p > .05, \eta^2 = .135$). Ayrıca öğrencilerin farklılıklara saygı düzeyleri tek başına “Anne Eğitim Durumu” değişkenine göre değişiklik göstermediği ($F(10, 93) = 1,307, p > .05, \eta^2 = .053$) gibi “Baba Eğitim Durumu” değişkenine göre de istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($F(10, 93) = .500, p > .05, \eta^2 = .021$).

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı düzeyi “aile ortalama gelir düzeyi” değişkenine göre değişmekte midir?

Tablo 5

Aile Ortalama Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Ortaokul Öğrencilerinin Farklılıklara Saygı Düzeyinin Betimsel İstatistik Sonuçları

Aile Ortalama Gelir Düzeyi	N	\bar{X}	SS
0-2000 TL	26	2,4128	,53931
2000-5000 TL	36	2,3398	,49273
5000-8000 TL	22	2,5909	,48916
8000-10000TL	14	2,6619	,40210
10000 TL ve Üstü	14	2,4214	,32780
Toplam	112		

Tablo 6
Aile Ortalama Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Ortaokul Öğrencilerinin Farklılıklara Saygı Düzeyinin ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark (Tukey)
Gruplar arası	1,545	4	,386	1,701	,155	-
Gruplar içi	24,292	107	,227			-
Toplam	25,837	111				-

Tablo incelendiğinde Ortaokul Öğrencilerinin Farklılıklara Saygı Düzeyine ilişkin durumları “Aile Ortalama Gelir Düzeyi” değişkenine göre incelenmiştir ancak istatistiksel yönden anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmemiştir. Yani aile ortalama gelir düzeyi 0-2000 TL ($\bar{X}=2,4128$); 2000-5000 TL ($\bar{X}=2,3398$); 5000-8000 TL ($\bar{X}=2,5909$); 8000-10000TL ($\bar{X}=2,6619$) 10000 TL ve Üstü ($\bar{X}=2,4214$) olan tüm öğrencilerin farklılıklara saygı düzeylerinin benzer olduğu söylenebilir. Kısacası bu çalışmaya katılan ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygılı olma durumları üzerinde öğrencilerin aile ortalama gelir düzeyi durumlarının herhangi bir etki oluşturmadığı ifade edilebilir [$F(4,107) = 1,701 p > .05$].

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı düzeyi “genel olarak” ne düzeydedir?

Dördüncü alt probleme ilişkin veriler incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı düzeylerinin genel olarak ortalama değerinin ($\bar{x}=2,4565$) şeklinde olduğu görülmüştür. 5’li Likert Ölçeğine göre bu sonucun değer aralıkları incelendiğinde bu verinin araştırmada kullanılan ölçekte “Kısmen Katılmıyorum” değer aralığına denk geldiği görülmüştür. Bu sonuca göre ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı durumlarının iyi düzeyde olduğu söylenemez.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı düzeyine ilişkin durumlarının; cinsiyet, sınıf, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aile ortalama gelir düzeyi değişkenlerine göre incelendiği ve araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı düzeylerinin genel ortalamasının sorgulandığı bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı durumları “Cinsiyet” değişkenine göre incelenmiş ve anlamlı bir farklılaşmaya yol açmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgu, araştırmanın yapıldığı çalışma grubu dikkate alındığında, konu ile ilgili yapılan nicel çalışmaların çok az olmasından ötürü karşılaştırma yapabilme ya da benzer bulgularla araştırmanın sonucunu destekleme imkanını azaltmaktadır. Ancak çalışma sonucunda elde edilen veriler, Meydan (2020); Baştürk & Yiğit (2019); İlğan, Karayığit & Çetin (2013); Güven (2012) tarafından farklı gruplar üzerinde (öğretmen adayları, sosyal hizmet bölümü öğrencileri vs.) yapılan benzer çalışmaların sonuçlarıyla örtüşmemektedir. Yapılan bu çalışmalarda cinsiyet değişkeni açısından farklılıklara saygı konusunda istatistiksel açıdan kadınlar lehine anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Bu durum araştırmaya katılan katılımcıların yaş düzeylerinden kaynaklanabileceği gibi çalışmaya katılan katılımcıların eğitim almış oldukları alan ya da yetmişmiş oldukları sosyo kültürel yapıları ile de ilişkili olmuş olabilir.

Ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı durumları “sınıf” değişkenine göre incelenmiş ve anlamlı bir farklılaşmaya yol açmadığı görülmüştür. Elde edilen bu bulgu Baştürk & Yiğit (2019) tarafından yapılan benzer çalışmanın sonucuyla örtüşmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı durumları “Anne Eğitim Durumu” değişkenine göre incelenmiş ve anlamlı bir farklılaşmaya yol açmadığı görülmüştür. Elde edilen bu bulgu Meydan (2020); Başal, Sarı, Çelik, Şeker & Şahin (2018); İlğan, Karayığit & Çetin (2013); tarafından yapılan benzer çalışmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı durumları “Baba Eğitim Durumu” değişkenine göre incelenmiş ve anlamlı bir farklılaşmaya yol açmadığı görülmüştür. Elde edilen bu bulgu Meydan (2020); İlğan, Karayığit & Çetin (2013) tarafından yapılan benzer çalışmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı durumları “Aile Ortalama Gelir Düzeyi” değişkenine göre incelenmiş ve anlamlı bir farklılaşmaya yol açmadığı görülmüştür. Elde edilen bu bulgu, İlğan, Karayığit & Çetin (2013) tarafından yapılan benzer çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı düzeylerinin genel anlamda ise düşük düzeyde ($x = 2,4565$) olduğu görülmüştür. Bu durum çalışmaya katılan öğrencilerin ebeveynlerinin (özellikle anne eğitim durumu) eğitim düzeylerinin düşük

olmasından kaynaklanabileceği gibi, öğrencilerin içerisinde yetişmiş oldukları sosyo-kültürel ortamlara da bağlı olmuş olabilir.

Çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir.

- ✓ Özellikle, kimlik oluşumunun şekillenmeye başladığı ergenlik döneminin başlangıç dönemlerine denk gelen ortaokul düzeyinin farklı sınıf seviyelerinde öğrenim gören öğrenciler üzerinde farklılıklara saygı konusunda yapılacak araştırma sayısı artırılabilir.
- ✓ Çalışma farklı eğitim düzeylerinde (ilköğretim, ortaöğretim, lise, üniversite ve üstü) tekrarlanabilir.
- ✓ Konu ile ilgili literatür incelendiğinde hem nicel hem de nitel araştırma sayılarının yeterli düzeyde olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla çalışma yapacak olan araştırmacılara her iki nitelikte çalışma yapmanın yanı sıra; karma araştırma niteliğine sahip çalışmalar yapmalarını tavsiye edilebilir.

Kaynakça

- Başal, H. A., Sarı, B., Çelik, M., Şeker, T. & Şahin, M. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının farklılıklara saygı algılarının anne eğitim düzeyine göre incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32 (1), 271-292.
- Baştürk, A. & Yiğit, N. (2019). Temel eğitim bölümü öğretmen adaylarının farklılıklara saygı düzeylerinin belirlenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)* 34(4), 888-900.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cıgες, A. (2001). Online learning new educational environments in order to respect cultural diversity through cooperative strategies. *Intercultural Education*, 12, 135-147.
- Dağı, İ. & Polat, N. (2004). *Herkes için demokrasi ve insan hakları*. Liberte Yayınları.
- Derman-Sparks, L. & A.B.C Task Force (1989). *Anti-Bias curriculum: Tools for empowering young children*. NAEYC.
- Derman-Sparks, L. (2010). *Anti-Bias curriculum: Tools for empowering young children. (2th Ed)*. National association for the education of young children.
- Divrenđi, M. & Aktan, E. (2010). *Erken çocukluk döneminde farklılık kavramı ve etkinlik örnekleri, farkındayım farklılıklara saygılıyım*. Eğitim Kitap.

- Güven, E. (2012). *Sınıf öğretmeni adaylarının farklılıklara saygı düzeyleri ile özerklik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Tez No. 311868) [Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi - Samsun] Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Hubbard, E. E. (2004). *The Manager's pocket guide to diversity management*. HRD Press.
- İlğan, A., Karayığıt, D., & Çetin, B. (2013). Ortaokul öğrencilerinin demokratik değerlere sahip olma düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (2), 97 – 118.
- Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı. (2006). *Erken çocuklukta farklılıklara saygı eğitimi el kitabı*. Derin Yayınları.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Nobel Yayınları
- Meydan, S., (2020). Analysis of the level of respect for differences of social work department students. *Turkish Journal of Applied Social Work*, 3(2): 147- 159.
- Öksüz, Y. & Güven, E. (2012). Farklılıklara saygı ölçeği (FSÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 5(5). 457-473.
- Pekdoğan, S. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin farklılıklara saygı eğitimi konusundaki görüşlerinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (65), 90 – 12.
- Ramsey, P. G. (1987). *Teaching and learning in a diverse world – Multicultural education for young children*. Teachers College Pres.
- Sürgevil, O. (2008). *Farklılık ve işgücü farklılıklarının yönetimine analitik bir yaklaşım*. (Tez No. 226825) [Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi - İzmir]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Şimşek, Ü., Kılcan, B. (2021). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan farklılıklara saygı konusuna ilişkin etkinlik önerisi, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 56(3), 1543-1558.
- Topcubaşı, T. (2015). *Farklılıklara saygı eğitim programının öğrencilerin farklılıklara saygı düzeyine etkisi*. (Tez No. 393309) [Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi - Kocaeli]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Üner, E. (2011). *Okul öncesi eğitim programındaki 36-72 aylık çocuklara farklılıklara saygı eğitimi kazandırmanın öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. (Tez No. 274513). [Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi - Kayseri]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.

Wolpert, E. (2002). *Redefining the norm: Early childhood anti-bias strategies*. In E. Lee, D. Menkart & M. Okazawa-Rey (Eds), *Beyond heroes and holidays: A practical guide to K-12 antiracist, multicultural education and staff development* (pp. 1-26). Teaching of Change.

URL: [http:// www.tdk.gov.tr](http://www.tdk.gov.tr) (Eriřim Tarihi: 23.10.2022, Saat: 14:35).

Extended Abstract

In today's world, the differentiation of societies with each passing day, the diversity of thoughts, beliefs, movements, lifestyles and even cultures, and these, together with technology, from the most remote corner of the world; The spread of this diversity in a short time, up to the most developed countries where civilization reached its peak, both mutually affected all humanity living in the world and made change inevitable in every field. Undoubtedly, the emergence of such diversity and difference has brought some serious problems. Some of these are problems such as the emergence of problems in living together in society, not being able to tolerate each other, not giving the right to life to others, not being tolerant of those who are not yours, and being closed to differences. In short, this process has carried the culture of reconciliation needed by humanity to a more important dimension. The aim of this study is to examine the level of respect for differences of secondary school students in terms of some variables within the framework of the Social Studies course. For this purpose, answers to the following sub-problems were sought. When the joint effect of "Gender" and "Class" variables in the research is evaluated together, does it have a significant effect on the level of respect for differences of secondary school students? When the joint effect of the "Mother education level" and "Father education level" variables in the research is evaluated together, does it have a significant effect on the level of respect for differences of secondary school students? Does the level of respect for differences of secondary school students change according to the variable of "average income level of the family"? What is the level of respect for differences among middle school students "in general"? Relational screening model was used as a model in this study. The study group of the research consists of 112 students studying at different grade levels in a public school located in Patnos district of Ağrı province in the 2021-2022 academic spring semester. The Respect for Diversity Scale (FSS) developed by Öksüz and Güven (2012) was used as a data collection tool in the research. The scale consisted of 31 items and was arranged as a five-point Likert scale. The KMO value of the scale was determined as 952. The result of the Bartlett sphericity test was found to be significant. The Cronbach alpha (α) reliability coefficient was calculated as .94 for the whole scale. The Cronbach alpha (α) reliability coefficient determined for this study was determined as ,679. Data obtained as a result of the study SPSS 22.00. analyzed using a statistical package program. Homogeneity tests of the variances of the data were performed. In the analysis of the

first and second sub-problems, two-way analysis of variance (Two-Way ANOVA) was performed and the joint effect of two independent variables on one dependent variable was examined. In the analysis of the third sub-problem, one-way analysis of variance (Anova) was used. Tukey test was used to determine the significant difference between the groups. In the analysis of the fourth sub-problem, the general average of all the items in the scale was examined. The situation of secondary school students regarding the level of respect for differences; In this study, in which the variables of gender, class, mother's education level, father's education level, family average income level were examined and the general average of the level of respect for differences of the secondary school students participating in the research was questioned, the following results were obtained. Secondary school students' respect for differences was examined according to the "Gender" variable and it was determined that it did not lead to a significant difference. Secondary school students' respect for differences was examined according to the "class" variable and it was seen that it did not lead to a significant difference. Secondary school students' respect for differences was examined according to the "Mother's Educational Status" variable and it was seen that it did not lead to a significant difference. Secondary school students' respect for differences was examined according to the "Father Educational Status" variable and it was seen that it did not lead to a significant difference. Secondary school students' respect for differences was examined according to the "Family Average Income Level" variable and it was seen that it did not lead to a significant difference. It was observed that the secondary school students' level of respect for differences was generally at a low level ($x = 2,4565$). As a result of the findings obtained from the study, suggestions were made to the researchers who will work on the subject in the future.